

Гринькова А.
студентка IV курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доц., доцент
кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права ТНЕУ
Вербіцька М.В.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗАНЬ СВІДКІВ ЯК ДОКАЗУ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Господарське судочинство у сучасних реаліях зазнало чимало нововведень, у тому числі і щодо розширення переліку доказів, а саме, використання показів свідків при розгляді справ. Установлення інституту свідків на теперішній час є однією з чи не найобговорюваніших тем юридичного світу. Оскільки чимало юристів-практиків та науковців вказують як на позитивні, так і на негативні сторони застосування цього виду доказів, необхідно детальніше дослідити значення даного інституту саме в господарському процесі.

Тому метою дослідження є визначення правового статусу свідків в господарському процесі, а також значення їхніх показань під час вирішення спорів господарськими судами.

У своїх працях до проблематики використання показів свідків в господарському судочинстві звертались такі науковці як: А. Авраїмов, В. Козирєва О. Роїк та інші.

Встановлення інституту свідків в господарському процесі тривалий час перебувало на платформі теоретичних дискусій і лише відносно нещодавно стало практичною реальністю. У зв'язку з прагненням законодавця наблизити норми українського процесуального права до світових зразків з використанням європейського досвіду, власне, і стало можливим запровадження даного інституту.

У частині 1 статті 66 Господарського процесуального кодексу України вказується, що свідком може бути будь-яка дієздатна фізична особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи. Оскільки свідок є учасником господарського процесу, то закон чітко окреслює коло його прав та обов'язків. Зокрема, частина четверта статті 66 ГПК України гарантує свідку право давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє, користуватися письмовими записами, відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом, а також право на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду [2].

Юридична наука розглядає цінність свідка в тому, що він здатен безпосередньо об'єктивно сприйняти обставини справи за допомогою власних органів чуття. Більше того у нього як в особи, що стала випадковим чином очевидцем певних подій, відсутня юридична зацікавленість у вирішенні спору. Тобто, внаслідок нейтрального становища свідка в тій чи іншій справі, він здатен засвідчити про події і факти так, як це відбувалося в дійсності.

Варто зазначити, що чинним законодавством України в сфері регулювання господарського судочинства прямо передбачено те, хто не може бути допитаний у справі як свідок. Зокрема, не допускається надання показів недієздатними фізичними особами та особами, що перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі. Не можуть свідчити по справі священнослужителі та особи, яким в силу їх професійної діяльності відомі певні відомості, які повинні зберігатися в таємниці, судді та присяжні, а також інші особи, які не можуть давати свідчення без надання на це своєї згоди згідно з законодавством України та чинними міжнародними договорами [2]. О. Роїк наголошує на тому, що, враховуючи специфіку підвідомчості справ господарським судам, важко уявити навіть теоретичну можливість допиту священнослужителя або присяжного щодо фактичних обставин господарської справи. Тому встановлення таких обмежень, на думку автора, є недоцільним, хоча і зумовлюється встановленими імунітетами свідків [5].

Як вважає А. Авраїмов, законодавець мінімізував можливість застосування зловживань, окресливши низку суттєвих обмежень не лише щодо особи свідка, але і щодо його показань. Перш за все, варто взяти до уваги той факт, що не є доказом покази свідка, який не здатен назвати джерело своєї обізнаності в тих чи інших обставинах, або слова, які зумовлені повідомленнями інших осіб. Крім того, значно звужений доступ встановлення фактів на підставі показів свідків. Так, не можуть установлюватись обставини та факти, які згідно із чинним законодавством або відповідно до звичаїв ділового обороту обліковуються у відповідних документах. Доволі чітко врегульовано також і саму процедуру давання свідком показань. Зазначається, що вони можуть викладатися лише в письмовій заяві, яка має бути посвідчена нотаріусом, і в якій свідок, крім своїх персональних та контактних даних, викладає усі обставини справи, про які йому стало відомо, а також указує на джерела обізнаності, зазначає, що поінформований про кримінальну відповідальність за давання неправдивих показань і що готовий з'явитися до суду за викликом для підтвердження своїх показань [1].

Важливою гарантією під час допиту свідків, є надане їм Конституцією України, а саме статтею 63, право відмови від надання свідчень у справі, в якій необхідно давати показання або пояснення щодо себе або проти членів сім'ї чи близьких родичів [4], вичерпний перелік яких визначається в чинному ГПК України. У даному випадку, якщо свідок хоч і з'явився на вимогу суду, але відмовляється від надання показів по справі, він повинен обґрунтовано пояснити причину такої відмови і відповідно тільки тоді не нести жодної юридичної відповідальності за таку відмову.

Практика господарського судочинства продемонструвала необхідність розширення засобів доказування за рахунок показань свідка, оскільки вбачається, що дослідження саме таких свідчень в окремих випадках може сприяти встановленню об'єктивної істини в справі та забезпечити повноту та всебічність розгляду справи [3]. Зокрема, важливу складову визначення обставин справи займають покази свідків у спорах про визнання угод неукладеними та щодо поставки товарів, а також у корпоративних спорах, що прослідковуємо, аналізуючи рішення з Єдиного державного реєстру судових рішень та загальної судової практики. Проте не у всіх категоріях справ, які належать до юрисдикції господарських судів, покази свідків застосовуються як невід'ємний засіб доказування. Наприклад, застосування таких роду доказів у кредитних спорах, про стягнення боргу, у спорах при визнанні правочинів недійсними з підстав порушення закону та у випадках, коли всі факти, необхідні для обґрунтування вимог, можуть бути доведені виключно на підставі письмових доказів, є фактично неможливим.

Отож, на нашу думку, роль свідка полягає в тому, що він є особливим учасником господарського процесу, який був очевидцем якої-небудь події і готовий про це свідчити. Адже призначення свідка у разі його відмови від надання показань в процесі розгляду тієї чи іншої справи повністю зводиться нанівець.

Розширення засобів доказування за допомогою запровадження інституту свідків є позитивною новелою чинного Господарського процесуального кодексу, що покликана прискорити процес лібералізації правової системи України та сприяти встановленню європейських стандартів. Враховуючи світовий досвід можна з впевненістю стверджувати, що існування інституту свідків на даний момент є дієвим засобом доказування, котрий може надавати додаткову гарантію для розгляду господарської справи та сприяє виконанню основних завдань господарського судочинства.

Список використаних джерел

1. Авраїмов А. Ті, хто бачив усе. *Закон і Бізнес*. 2018. URL : [https://zib.com.ua/ ua/ print/ 131658 zgidno_z_gpk_pokazannya_svidkiv_lishe_yakscho_nemae_inshih_d.html](https://zib.com.ua/ua/print/131658_zgidno_z_gpk_pokazannya_svidkiv_lishe_yakscho_nemae_inshih_d.html).
2. Господарський процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 6. С. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Козирева В. П. Показання свідків як засіб доказування в господарському процесі. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 4. С. 151-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npna_u_2018_4_22.

4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996 р. № 30. С. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

5. Поїк О. Показання свідка як доказ у господарському процесі. *Юрист&Закон*. 2017. № 47. URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/participation_of_witnesses_in_commercial_litigation_in_ukraine/

Гриценяк І.
*студентка III курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент
кафедри цивільного права і процесу ТНЕУ
Бутрин-Бока Н.*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕДСТАВНИКА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Держава, створюючи умови для повноцінної й максимальної реалізації особами власної правосуб'єктності, закріплює широкий вибір способів такої реалізації. Інститут представництва, з одного боку, розглядається як засіб розширення процесуальних і суб'єктних можливостей сторін цивільних та цивільно-процесуальних відносин, а з іншого – виступає гарантією підвищення рівня правового захисту особи. Досить часто представником виступає особа, яка має спеціальні знання та є більш досвідченою в певних питаннях, або особа, яка завдяки різним своїм рисам може якісніше і в більш повному обсязі реалізувати певні права тих, в інтересах кого вона виступає. Конституцією України особі гарантується право на захист в суді, при цьому юрисдикція суду поширюється на всі правовідносини, що виникають в державі [1].

Відповідно до ст. 38 ЦПК України сторона, третя особа, особа, яка відповідно до закону захищає права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи в справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) можуть брати участь у цивільній справі особисто або через представника [4]. Справи ж юридичних осіб у суді мають вести їх органи, що діють в межах повноважень, наданих їм законом, статутом чи положенням. Але на цьому всі аспекти представництва для юридичних осіб не вичерпуються, оскільки повноважні представники юридичних осіб можуть передоручити ведення справи в суді іншим представникам.

Із доктринальної точки зору представництвом є особливий вид правовідносин, зобов'язання в яких виникають щодо певного конкретного предмета чи особи, чії інтереси представляються іншою особою. Особливість побудови моделі відносин представництва полягає головним чином у тому, що зобов'язання виникають лише в однієї сторони, але дії, вчинені на виконання такого зобов'язання, тягнуть за собою правові наслідки для іншої особи – тієї, яку представляють.

Тобто, фактично відносини представництва реалізуються в такий спосіб, що одна особа дає згоду на те, що в неї потенційно можуть виникнути зобов'язання стосовно третьої сторони, причому такі, що можуть мати для неї негативні наслідки. Наприклад, у процесі вирішення цивільно-правового спору в судовому порядку особа, яка діє через представника, може бути зобов'язана судом вчинити на користь третьої особи певні дії відновлювального, компенсаторного чи іншого характеру. При цьому сам представник утримується від виконання будь-яких дій, оскільки його обов'язок щодо особи, інтереси якої він представляє, обмежується відносинами з нею. Такий феномен чітко визначено в ст. 239 Цивільного кодексу України, в якій зазначається, що «правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє». Загалом сам